

Харківський національний університет імені Василя Назаровича Каразіна

Кафедра пропедевтики внутрішньої медицини і фізичної
реабілітації

Студентський науковий гурток

28 вересня 2022

Наукова дискусія

Легеневе серце: класифікація, діагностика та стандарти лікування

Біла Н.В.

Асистент кафедри пропедевтики внутрішньої
медицини і фізичної реабілітації

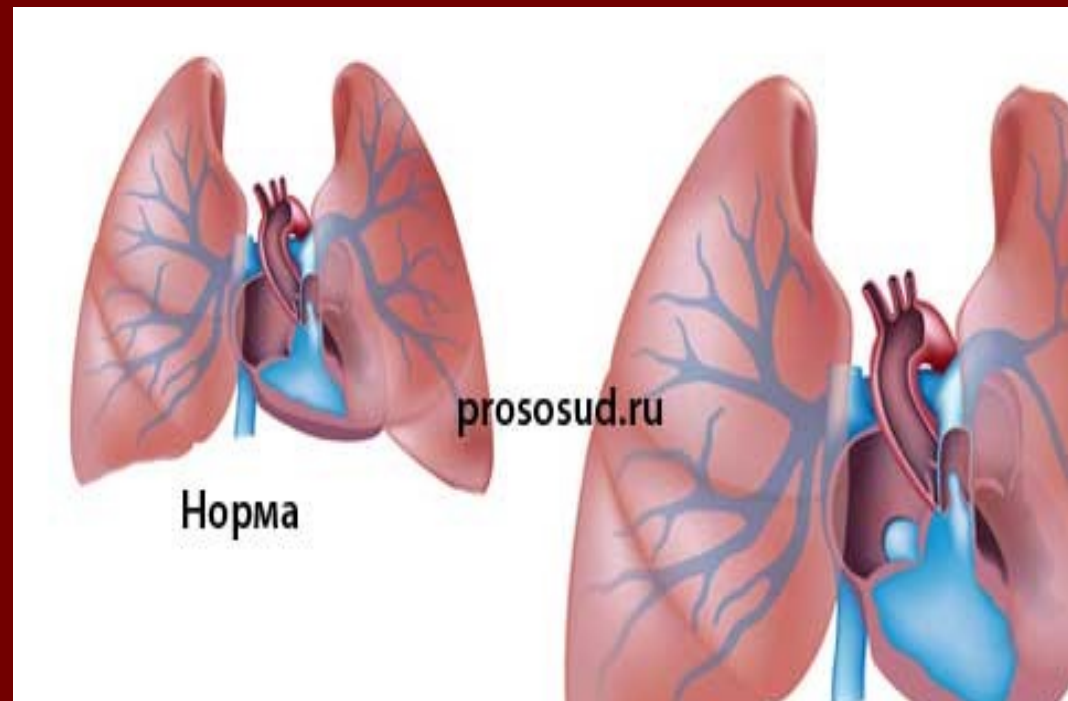
Визначення

- Легеневе серце (cor pulmonale) – це синдром, який характеризується гіпертрофією та дилатацією правих відділів серця в результаті гіпертензії малого кола кровообігу, яка обумовлена захворюванням бронхів і легень, ураженням легеневих судин, деформацією грудної клітки при відсутності захворювань системи кровообігу.

Актуальність

Серед серцево-судинних захворювань питома вага легеневого серця становить від 25% до 40%. За останні роки хронічне легеневе серце зустрічається частіше, що пов'язане з ростом захворюваності населення гострими й хронічними пневмоніями, бронхітами. Необґрунтоване застосування при неспецифічних захворюваннях легенів антибактеріальних засобів приводить до розвитку хронічного процесу в легенях і формуванню у хворих хронічного легеневого серця. Більшу роль грає розмах промислового виробництва, задимленість населених пунктів, підвищена алергізація населення. У зв'язку з вище сказаним, вивчення легеневого серця є актуальним.

- **Легеневе серце** - це гіпертрофія або поєднання гіпертрофії з дилатацією правого шлуночка, що виникають на ґрунті захворювань, що вражають структуру або функцію легенів або те й інше одночасно і не пов'язаних з первинною недостатністю лівих відділів серця.

Класифікація легеневого серця за причинами його розвитку

Гостре легеневе серце

1. Бронхолегеневе — астматичний стан, поширена пневмонія.
2. Васкулярне — ТЕЛА, раптове звуження судинного русла.
3. Торакодіафрагмальне — клапанний пневмоторакс.

Підгостре легеневе серце

1. Бронхолегеневе — лімфогенне, карциноматозне, повторні астматичні стани.
2. Васкулярне — рецидив ТЕЛА, вузликівий поліартеріїт.
3. Торакодіафрагмальне — хронічна гіповентиляція (ботулізм, поліомієліт, міастенія).

Хронічне легеневе серце

1. Бронхолегеневе — обструктивні процеси в бронхах, фіброз, пневмосклероз, полікістоз легень.
2. Васкулярне — первинна ЛГ, повторні емболії, артеріїти, резекція легені.
3. Торакодіафрагмальне — кіфосколіоз, плевральні спайки, ожиріння.

За станом компенсації:

- компенсоване хронічне легеневе серце
- декомпенсоване хронічне легеневе серце.

Класифікація легеневого серця (Ботгал В. Е., 1964)

За перебігом

1. Гостре (розвиток протягом декількох годин, днів).
2. Підгостре (розвиток протягом декількох тижнів, місяців).
3. Хронічне (розвиток протягом декількох років).

За етіологією

1. Бронхопульмональне.
2. Торакодіафрагмальне.
3. Васкулярне.

За ступенем компенсації

1. Компенсоване.
2. Некомпенсоване.

За ступенем легеневої гіпертензії

- I ступінь — тиск у легеневій артерії становить до 50 мм рт. ст.
II ступінь — 50–75 мм рт. ст.
III ступінь — 75–100 мм рт. ст.
IV ступінь — тиск у легеневій артерії >100 мм рт. ст.

Функціональна класифікація ЛГ (класифікація НУНА, модифікована ВООЗ, 2003–2004)

- **ФК I:** немає значного обмеження фізичної активності; звичайна активність не спричиняє збільшення задишки, слабкості, болю у грудній клітці, пресинкопе (безсимптомна ЛГ).
- **ФК II:** помірне обмеження фізичної активності; у спокої дискомфорту немає, але звичайний рівень активності спричиняє появу помірних симптомів (задишки, слабкості, болю в грудній клітці, пресинкопе).
- **ФК III:** значне обмеження фізичної активності; у спокої дискомфорту немає, але нижчий від звичайного рівень активності спричиняє появу помірних симптомів (задишки, слабкості, болю у грудній клітці, пресинкопе).
- **ФК IV:** задишка та/або слабкість у спокої: симптоми наростають за мінімального навантаження; нездатність до будь-якого фізичного навантаження; можуть визначатись ознаки правошлуночкової недостатності.

Гостре легеневе серце (ГЛС)

- Розвивається протягом декількох годин або днів в результаті раптового і значного підвищення тиску в легеневій артерії і практично завжди супроводжується гострою правошлуночковою недостатністю (дилатація без попередньої гіпертрофії ПШ).
- Найбільш частою причиною гострого ЛЗ є тромбоемболія гілок легеневої артерії (ТЕЛА) та клапанний пневмоторакс.

Причини розвитку ГЛС

- Вентильний (клапанний) пневмоторакс
(повітря в результаті поранення надходить в плевральну порожнину при вдиху, але не виходить назад при видиху через закриття ранового каналу; надходить в плевральну порожнину повітря з кожним вдихом підвищує внутрішньоплеврально тиск, здавлює легеню і великі судини, зміщує середостіння)
- Пневмомедіастинум (скупчення повітря в клітковині середостіння)
- Астматичний статус на фоні емфіземи легень
- Поширена масивна тяжка пневмонія (двобічна полісегментарна)
- Газова або жирова емболія легеневих артерій
- Тромбоз легеневих вен

Патогенез ГЛС

- Різке зменшення легеневого кровотоку (ТЕЛА)
- підвищення систолічного і кінцево-діастолічного тиску в ПЖ, ПП
дилатація правого шлуночка без його гіпертрофії (гіпертрофія не встигає розвинутися) у важких випадках застій крові в венах великого кола кровообігу

Клінічна картина ГЛС

Раптове погіршення стану пацієнта протягом декількох хвилин або годин (рідше днів) на тлі повного благополуччя або стабільного перебігу основного захворювання

Якщо в найближчі хвилини не настає смерть від асистолії або фібриляції шлуночків серця:

- різка задишка, відчуття ядухи, страх смерті, виражений дифузний ціаноз
- больовий синдром: болі в грудях, при ТЕЛА - біль в боці, пов'язана з диханням (часто в поєднанні з кровохарканням)
- зниження артеріального тиску аж до колапсу і тахікардія 100-160 в хвилину внаслідок зниження серцевого викиду

Симптоми гострої правошлуночкової недостатності:

- збільшення та болючість печінки
- Набухання шийних вен
- Ритм галопу, систолічний шум над ЛА

Діагностика

Лабораторні методи

- ✓ дослідження газів артеріальної крові (зниження p_aO_2 , p_aCO_2 , помірний гострий респіраторний алкалоз)
- ✓ визначення D-димеру при ТЕЛА або венозному тромбозі.

Інструментальні методи

ЕКГ

- Ознака Мак-Джина-Уайта $Q_{III} - SI - T_{III}$, відхилення вісі серця перевантаження ПШ та ПП (P-pulmonale) та блокада правої ніжки пучка Гіса
- Можуть розвиватися порушення ритму (екстрасистоли, ФП)
- Приблизно в 20-30% випадків, переважно при ТЕ дрібних гілок ЛА, на ЕКГ можуть бути відсутні будь-які патологічні зміни

ЕКГ

- можуть розвиватися порушення ритму (екстрасистоли, ФП)
- приблизно в 20-30% випадків, переважно при ТЕ дрібних гілок ЛА, на ЕКГ можуть бути відсутні будь-які патологічні зміни

Променеві методи діагностики (рентгенографія ОГК, КТ, МРТ, ЕХО)

Рентгенологічне дослідження (картина основного захворювання):

- ознаки пневмотораксу, наявності рідини в порожнині плеври, тотальної пневмонії, ателектазу
- неспецифічні ознаки ТЕЛА: високе стояння купола діафрагми на боці ураження, інфільтрація легеневої тканини через 12-36 год від початку захворювання, вибухання стовбура ЛА, збільшення правих відділів серця, розширення верхньої порожнистої вени + рідко симптом Вестермарка (збіднення легеневого малюнка в ділянці ураження) + ознаки інфаркту легені: трикутна тінь в легеновому полі, з основою яка повернута до плеври та верхівкою спрямованою в бік воріт легень.

Ангопульмографія при ТЕЛА

■ контрастну речовину (уротраст, верографін, урографін і ін.) вводиться за допомогою катетерів безпосередньо в судинне русло

■ найхарактернішими ангіографічними ознаками ТЕЛА є:

✓ повна обтурація однієї з гілок ЛА і формування «культі» однією з великих її гілок

✓ різке локальне збіднення судинного малюнка, відповідне басейну емболізованої артерії

✓ внутрішньоартеріальне дефекти наповнення

✓ розширення обтурованої гілки ЛА проксимальніше місця обструкції

Підгостре легеневе серце

- Клінічна картина мало відрізняється від такої при ГЛС, однак наростання симптомів відбувається протягом декількох днів або 2-3 тижнів.
- Для підгострого ЛС, на відміну від ОЛС, характерна поява гіпертрофії правого шлуночка. Ознаки дилатації правих відділів серця відзначаються на самих ранніх стадіях розвитку підгострого ЛС, але воно пов'язане, в основному, з тоногенною, а не міогенною дилатацією, як при ГЛС.
- В клініці домінують задишка і ціаноз шкіри, слизових оболонок, зростання симптомів недостатності ПШ серця: набухання шийних вен, збільшення та болючість печінки, набряки ознаки перевантаження правих відділів серця на ЕКГ та Ехо-КГ (розширення порожнини ПШ, ознаки ЛГ (сistolічний тиск >30 мм.рт.ст
- З боку легень домінують клінічні ознаки інфаркт-пневмонії та супутнього плевриту.

Хронічне легеневе серце

- **Хронічне легеневе серце (ХЛС)** характеризується поступовим (протягом декількох років) формуванням легеневої гіпертензії і розвитком гіпертрофії ПШ (компенсоване ХЛС) згодом розвивається систолічна дисфункція ПШ і з'являються ознаки правошлуночкової недостатності (декомпенсоване ХЛС)
- Основою для визначення хронічного легеневого серця є гіпертрофія правого шлуночка — зумовлена ↑ легеневого судинного опору та розвитком легеневої гіпертензії

Причини ХЛС

- **хронічні захворювання паренхіми легень**, з поступовим формуванням вираженого фіброзу і прогресуванням дихальної недостатності: пневмосклерози, туберкульоз, пневмоконіози, фіброзуючий альвеоліт, хронічні пневмоніти і фіброз легень при дифузних захворюваннях сполучної тканини, вроджені захворювання паренхіми легких: муковісцидоз, полікістоз, гіпоплазія легень і ін., гранулематозні захворювання з ураженням легень: саркоїдоз та ін.
- **Захворювання дихальних шляхів** хронічний обструктивний бронхіт, бронхоектази в поєднанні з емфіземою легень, бронхіальна астма, стеноз трахеї, синдром обструктивного нічного апное, вроджені аномалії ротоглотки
- **Ураження легеневого судинного русла**: рецидивні тромбоемболії і тромбози дрібних гілок легеневої артерії, васкуліти при дифузних захворюваннях сполучної тканини (вузликовий періартеріїт та ін.), первинна легенева гіпертензія, атеросклероз легеневої артерії, здавлення стовбура легеневої артерії і легневих вен пухлинами середостіння, аневризмою аорти.

Патогенез ХЛС – основним патогенетичним чинником формування є легенева гіпертензія

Тривале збільшення постнавантаження →
гіпертрофія ПШ без вираженої дилатації і порушення функції
(компенсоване ЛС) →
поступове зниження систолічної функції ПШ →
підвищення КДД ПШ, його дилатація і розвиток застою в венозному руслі
великого кола кровообігу (декомпенсоване ЛС) →
розвиток хронічної правошлучочної недостатності збільшення ОЦК,
затримка Na⁺ і води в організмі, на пізніх стадіях падіння систолічної
функції ПШ і зміни судинного русла легенів призводять до зменшення
припливу крові в МКК і, відповідно, наповнення ЛШ →
зниження СВ і рівня артеріального тиску
(синдром малого серцевого викиду)

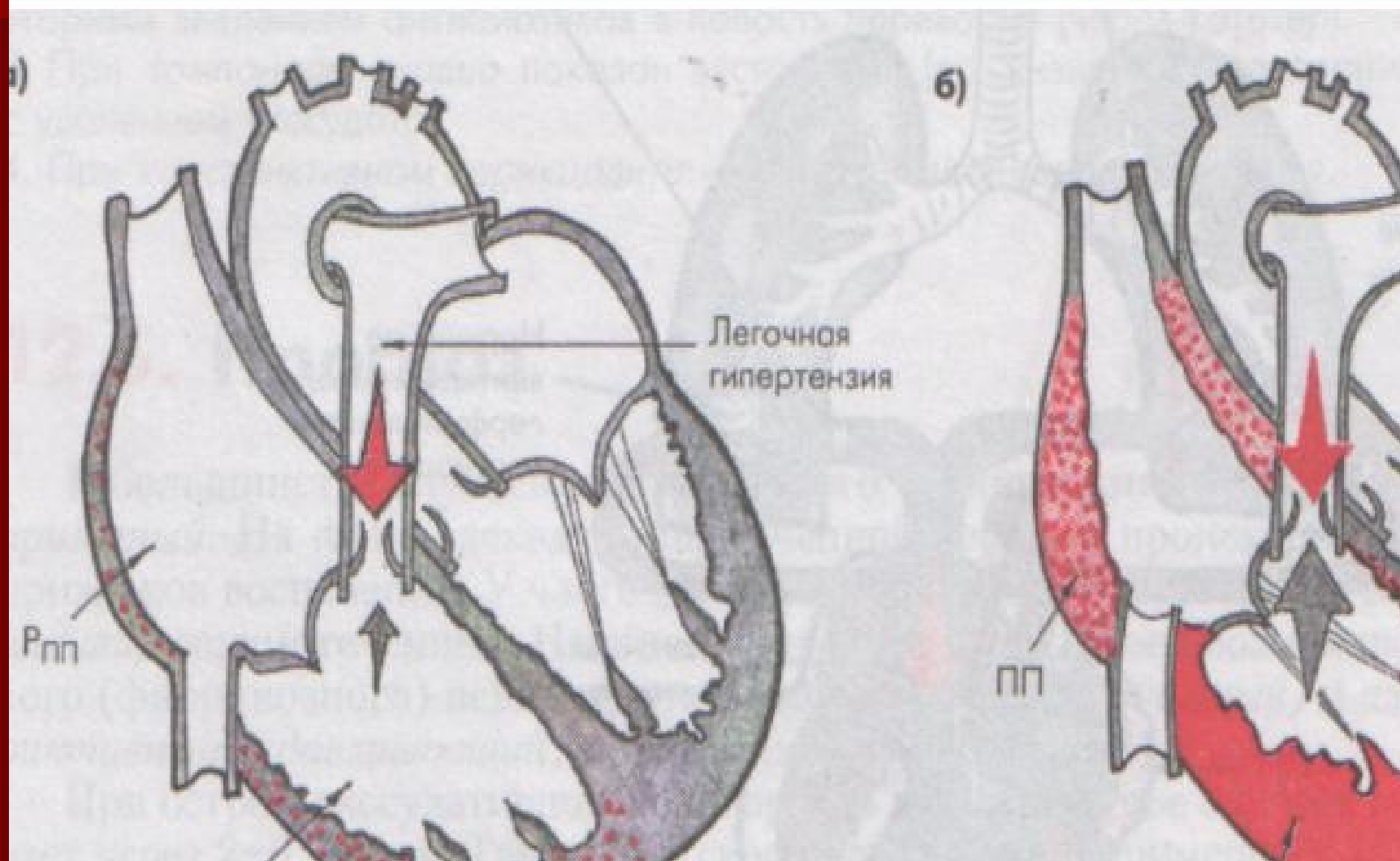
NB! Згідно рекомендації
ВООЗ верхня межа тиску
для систолічної тиску в ЛА =
30 мм.рт.ст., діастолічного
15 мм.рт.ст.

Середній АТ в легеневій
артерії складає 12-15
мм.рт.ст.

Гемодинамічні зміни

- Гіпертрофія правого шлуночка (ХЛС характеризується поступовим і повільним розвитком, тому супроводжується розвитком гіпертрофії міокарда правого шлуночка. ГЛС

Морфологія при гострому і хронічному легеневому серці

Клінічна картина ХЛС

*Залежить від стану компенсаторних механізмів,
перебігу основного захворювання*

Довгий час переважають клінічні ознаки:

- основного захворювання (запального процесу в бронхолегеневій системі)
- дихальної недостатності

Значно пізніше з'являються клінічні прояви:

- легеневої гіпертензії (акцент II тону над ЛА)
- ексцентричної гіпертрофії міокарда ПШ
- систолічної дисфункції ПШ

Фактори, що провокує початок або прогресування захворювання:

- інтеркурентні захворювання (грип, ГРВІ - 57,8%, бронхіт або пневмонія - 13,1%)
- пологи і аборти
- загострення тромбофлебіту
- стрес
- інсоляція

Розгорнута клінічна картина ХЛС

Скарги:

- **Задишка** експіраторного характеру є проявом як дихальної недостатності, так і легеневої гіпертензії
  - задишка при легеневій гіпертензії не підсилюється в горизонтальному положенні хворого (на відміну від задишки, пов'язаної лівошлуночкової СН і венозним застоєм крові в легенях), а посилюється під час фізнавантаження і супроводжується «теплим» акроціанозом (синюшні і теплі пальці кінцівок)
- **Тахікардія** також може бути проявом ДН і легеневої гіпертензії
- **Біль в ділянці серця** переважно тупого, ниючого, тривалого характеру без чіткої іррадіації, яки супроводжується серцебиттям при фізнавантаженнях
  - напади болю, що нагадують стенокардію (легенева грудна жаба, або стенокардія Кача), пов'язані з перерозтягненням стінок легеневого стовбура - спостерігаються лише при високих ступенях ЛГ
  - справжні напади стенокардії у зв'язку з ішемією міокарда ПШ (причиною їх виникнення є відносна коронарна недостатність, зумовлена значним збільшенням м'язової маси ПЖ при недостатньо розвиненою капілярної мережі, утрудненням коронарного кровотоку в ПШ у зв'язку з підвищенням в ньому КДТ)

Клінічна картина при розвитку правошлуночкової недостатності:

- Біль або відчуття тяжкості в правому підребер'ї (збільшення печінки і розтягування глісонової капсули)
- У важких випадках швидке збільшення живота в об'ємі за рахунок асцити
- У деяких хворих інтенсивні болі в епігастральній ділянці, нудота, блювання, метеоризм (гіпоксія знижує захисні властивості слизової оболонки шлунка, 12-палої кишки і кишечника і призводить до її пошкодження)
- Слабкість, підвищена стомлюваність, тяжкість в нижніх кінцівках (зменшення серцевого викиду, периферична вазоконстрикція + артеріальна гіпоксемія).

Церебральні порушення (хронічна гіперкапнія і гіпоксія головного мозку + порушення судинної проникності і набряк головного мозку виявляються):

- дихальна недостатність
- підвищена збудливість, агресивність, ейфорія і навіть психози
- енцефалопатія проявляється млявістю, пригніченістю, сонливістю вдень і безсонням вночі, запамороченнями, болісними головними болями, у важких випадках - епізодами втрати свідомості з судомами

Об'єктивно

Компенсоване ЛС

Зовнішній вигляд неспецифічний і відображає прояви основного захворювання легенів і дихальної недостатності:

- центральний ціаноз (обумовлений порушенням оксигенації крові)
- хворобливий рум'янець на щоках у при вираженій гіперкапнії (через розширення периферичних судин під дією CO₂)
- розширення і збільшення кількості судин на шкірі і кон'юнктиви - «кролячі» або «жаб'ячі» очі емфізематика (хронічна гіперкапнія)
- потовщення кінцевих фаланг рук і ніг (симптом «барабанних паличок» з характерною деформацією нігтьових пластинок у вигляді «годинних стекол») у хворих з хронічними нагнійними захворюваннями легень: бронхоектазами, хронічним гнійним бронхітом

Декомпенсоване ЛС

Описані симптоми + клінічні ознаки, що вказують на застій крові в венозному руслі великого кола кровообігу і значне підвищення ЦВТ

■ **виражений ціаноз**

нерідко набуває змішаний характер: на тлі дифузного синюшого забарвлення шкіри, характерного для хворих з ДН, визначається виражений ціаноз губ, кінчиків пальців рук і ніг, кінчика носа, підборіддя, вух.

■ **Набряки на ногах**

спочатку набряки локалізуються в ділянці стоп, з'являються у хворих до вечора, до ранку можуть проходити, у міру прогресування ПШ СН набряки поширюються на гомілки і стегна, можуть зберігатися протягом всього дня, посилюючись до вечора.

■ **Набухання шийних вен**, особливо яремної, що посилюється при нахилах тіла вниз та при фізнавантаженні

■ **Обличчя Корвізара** (обличчя одутле, шкіра жовтувато-бліда, ціаноз губ, кінчика носа, вух, рот напіввідкритий, очі тьмяні)

Дослідження органів дихання

Різноманітні зміни, що залежать від характеру основного патологічного процесу в легенях (ознаки емфіземи легенів, хрипи, крепітація)

- гідроторакс (частіше правобічний) при декомпенсованому ЛС і наявності застою крові в венах ВКК.

Дослідження органів ССС

- Наявність вираженого розлитого серцевого поштовху і епігастральній пульсації (гіпертрофія і дилатація ПШ)

- Нерідко, особливо у дітей і осіб молодого віку, формується вибухання передньої грудної стінки («серцевий горб»)

- Зсув вправо правої межі серця і розширення абсолютної тупості серця

- Акцент і розщеплення II тону на легеневої артерії (високий тиск в легеневій артерії і уповільнення вигнання крові з ПШ)

- Іноді ослаблення I тону (повільне скорочення гіпертрофованого і дилатованого ПШ) V тон серця при вираженій гіпертрофії ПШ (виражена діастолічна дисфункція ПШ)

- III тон серця (дисфункція систоли і виражена об'ємна перевантаження ПШ)

- При вираженій недостатності ПШ систолічний шум відносної недостатності тристулкового клапана над ділянкою мечоподібного відростка, що підсилюється при глибокому вдиху (симптом Ріверо-Корвалла)
- М'який, дуючий діастолічний шум відносної недостатністю клапана легеневої артерії внаслідок її розширення, уздовж лівого краю грудини (шум Грехема-Стілла)
- Зниження системного артеріального тиску (зниження систолічної функції ПШ)
- Тахікардія
- Різноманітні порушення ритму серця

Дослідження органів черевної порожнини

- гепатомегалія
- асцит (прояви ПШ СН)

Диференціальний діагноз ХЛС

- Необхідно проводити з захворюваннями серця, що проводжуються гіпертрофією дилатацією ПШ у поєднанні з симптомами серцевої недостатності (ІХС, набуту або вроджені вади серця).
- Розвитку легеневого серця обов'язково передує дихальна недостатність, при настанні декомпенсації легеневого серця приєднуються також ознаки серцевої недостатності. Тому клінічна картина легеневого серця складається із симптомів основного захворювання, а також ознак легеневої й серцевої недостатності

**Основні клінічні
диференційно-
діагностичні ознаки
легенево-серцевої й
серцевої недостатності**

Ознака	Легенево-серцева недостатність	Серцева недостатність
Задишка	Частіше носить характер утрудненого дихання з подовженим видихом, особливо при фізичному навантаженні	Дихання не утруднене, вдих не подовжений
Ціаноз	Виражений й розповсюджений; кінцівки теплі	Локалізується переважно на периферії (дистальні фаланги пальців, ніс і т.д.), кінцівки холодні
Положення хворого	Нерідко горизонтальне	Напівсидяче
Здуття шийних вен	Значно підсилюється при видиху	Виражено однаково
Миготлива аритмія	рідко	частіше
Початок захворювання	Кашель, простудні захворювання в анамнезі	Задишка, кашель виникає у зв'язку із застійними явищами в легенях
Тони серця	Звичайно глухі, зрідка акцент 2 тону на легеневій артерії	Залежать від характеру ураження серця

Ознака	Легенево-серцева	Серцева недостатність
Пульсація в епігастральній	Як правило	Рідко залежить від характеру захворювання
Характер ураження	Обструктивний (частіше) або змішаний обструктивно-	Звичайно рестриктивний
Дані аускультатії легенів	хрипи часто у всіх відділах легенів, сухі, свистячі на тлі подовженого видиху	частіше вологі й локалізовані, більше в нижніх відділах; видих не подовжений
ЕКГ	Правограма, легеневий зубець Р, ознаки гіпертрофії правого шлуночка. Блокада правої	Зміни залежать від характеру захворювання серця. Відсутність легеневого зубця Р
Рентгенологічні ознаки	Збільшення правих відділів серця; розширення стовбура й великих відділів легеневої артерії	У стадії вираженої серцевій недостатності дифузне збільшення всіх відділів серця; картина застійного переповнення малого кола, включаючи дрібні капіляри
Еритроцитоз	Часто	Рідко

Лікування легеневого серця

Цілі лікування:

- ❖ максимальне зниження тиску в ЛА
- ❖ профілактика тромбоутворення
- ❖ купування симптомів ПШ СН
- ❖ при вторинній легеневій гіпертензії лікування основного захворювання (поліпшення альвеолярної вентиляції, корекція артеріальної гіпоксемії)

Лікування легеневого серця передбачає

- Терапію основного захворювання і гемодинамічних розладів, яка зменшує гіпоксію та інтоксикацію, ураження міокарда, усуває вентиляційну дисфункцію легень, знижує тиск у легеневій артерії, поліпшує бронхіальну прохідність та альвеолярну вентиляцію; киснева терапія (2 л/хв) з подачею кисню через носовий катетер, що дозволяє швидко наситити кров киснем.

Зниження ступеня бронхіальної обструкції за допомогою β 2-агоністів та холінолітиків.

Застосування відхаркувальних препаратів, які посилюють функцію миготливого епітелію бронхів та збільшують транссудацію плазми крові в просвіт бронхів:

- мукорегулятори: амброксол по 30 мг 3 рази на добу;
- синтетичні муколітичні засоби: ацетилцистеїн по 200 мг 3 рази на добу;
- протеолітичні ферменти: трипсин, хімотрипсин, дезоксирибонуклеаза.

Корекція гіперкапнії:

- електростимуляція діафрагми;
- прогестерон по 1 мл 2,5% розчину в/м упродовж 1–3 тиж;
- тривала малопоточна екстракорпоральна мембранна оксигенотерапія (не менше 15 год/добу);
- гемосорбція;
- еритроцитофорез.

Корекція гіпоксемії

Стимуляція легеневої вентиляції є єдиним важливим методом зменшення гіперкапнії. До основних методів корекції гіперкапнії також належать:

- альмітрину бесмесилат в таблетках по 50 мг/добу тривало, протягом 2 міс; препарат посилює вентиляцію легень та поліпшує вентиляційно-перфузійні співвідношення;
- гемосорбція;

Критерії призначення оксигенотерапії:

- артеріальна гіпоксемія ($P_{aO_2} < 55$ мм рт. ст.);
- помірна гіперкапнія ($P_{aCO_2} > 45$ мм рт. ст.);
- гіпоксична енцефалопатія;
- стійка поліцитемія;
- тахіпноє (28–30 за 1 хв);
- стабільна ЛГ, зумовлена СН, аритміями серця тощо.

Оксигенотерапія виконується через носовий катетер зі швидкістю 2–3 л/хв у спокої та 4–5 л/хв після фізичного навантаження. Слід зазначити, що вночі потік кисню збільшується на 1 л/хв.

Тривалість оксигенотерапії становить 15–18 год/добу. Критерієм її ефективності є підвищення парціального тиску кисню понад 65 мм рт. ст. у спокої. Застосування у таких хворих екстракорпоральної мембранної оксигенації, гемосорбції та лазерного опромінення крові суттєво підвищує ефективність базисного лікування.

Лікування хронічного легеневого серця залежно від ступеня ЛГ

I стадія (систоличний тиск у легеневій артерії складає 25-50 мм.рт.ст.):

- тривала оксигенотерапія — по 5–10 хв 5–10 разів на добу (основний нефармакологічний метод лікування);
- теофілін по 10 мл 2,4% розчину в/в 2–3 рази на добу впродовж 7–10 днів;
- гепарин по 5000 Од 4 рази на добу п/ш або надропарин по 0,3–0,6 мл п/ш упродовж 10–14 днів або антиагреганти, АСК по 100 мг/добу, клопідогрел по 75 мг/добу);
- варфарин 5–7,5 мг/добу або НПМК: дабігатран по 150 мг 2 рази на добу, ривароксабан — 10–20 мг/добу, апіксабан по 5 мг 2 рази на добу;
- метаболічні препарати: перевага надається цитопротектору триметазидину по 60–70 мг/добу, мельдонію по 250 мг 3 рази на добу (чи в ампулах по 5–10 мл в/в).

II стадія (систоличний тиск у легеневій артерії складає 51-75 мм.рт.ст.) :

■оксигенотерапія;

■теофілін, гепарин.

■Препарати для зменшення загального периферичного опору судин:

■АК в середніх терапевтичних дозах: верапаміл по 120–240 мг/добу, дилтіазем — 180–270 мг/добу, ніфедипін пролонгованої дії по 20 мг 2 рази на добу, амлодипін — 5–10 мг/добу;

■блокатор альфа1-адренорецепторів доксазозин 0,5–2 мг/добу;

■простагландин Е від 5 до 100 мг/кг/хв;

■іАПФ — еналаприл, лізиноприл по 10–20 мг/добу; периндоприл по 4–8 мг/добу; раміприл по 5–10 мг/добу; каптоприл — 50–75 мг/добу; у разі появи кашлю їх слід замінити БРА (лозартан, ірбесартан, валсартан, кандесартан);

■периферичні вазодилататори (антиангінальні засоби) — ізосорбїду 5-мононітрат по 40–80 мг/добу чи динітрат по 20 мг 3 рази на добу.

III–IV стадії (систоличний тиск у легеневій артерії

складає 76-110 мм.рт.ст :

- лікування II стадії + діуретики (перевага надається фуросеміду, торасеміду, спіронолактону, еплеренону);
- фуросемід по 40–100 мг/добу або торасемід по 10–20 мг/добу;
- силденафіл (легеневий вазодилататор) по 50 мг 3 рази на добу; інгібітор фосфодієстази, інгаляційний простагландин, епопростенол;
- гідрохлоротіазид по 50 мг/добу.

Профілактика легеневого серця

Профілактика легеневого серця спрямована на запобігання виникненню захворювань бронхолегеневої системи, загартування організму, відмова від шкідливих звичок, дотримання засад здорового способу життя створення належних матеріально-побутових умов виробництва та дому, що буде сприяти покращенню якості життя та його тривалості. Лікування ускладнень хронічного легеневого серця полягає в корекції гіпоксії, передусім головного мозку. При гіпоксемічній комі актуальними заходами є оксигенотерапія, призначення коразолу, бемегриду, допаміну. При судомах вводять натрію оксибутират.

Прогноз

- Рання діагностика легеневого серця може продовжити життя хворих на 15–20 років. Іноколи можливий зворотний розвиток захворювання. Первинна ЛГ завжди закінчується смертю. Профілактика полягає у запобіганні запальним захворюванням легень, боротьбі з курінням, гігієні умов виробництва, загартуванні і підвищенні резистентності організму.